

БИОЛОГИЯ

Близо ли е Денят на Страшния съд за Носорозите

Нова рубрика, в която ще ви запознаем с бозайниците.

Автор: Константин Йорданов

Разред: Perissodactyla
Подразред: Ceratomorpha
Семейство (Rhinocerotidae)

Някога властвали над цяла Евразия, Африка и Северна Америка, днес Носорозите е почти невъзможно да бъдат срещнати на свобода. Всички популации са съсредоточени в защитени територии и зоологически градини.

Семейство **Rhinocerotidae** включва 5 вида, 4 рода и общо 9 подвида. Три представители са критично застрашени и един е уязвим. Един подвид е изчезнал в природата, а още 3 подвида най-вероятно са изчезнали безвъзвратно.

Дългият път на развитие започнал от най-ранния им предшественик **Hyrachyus** (50млн.г.), преминал през най-големия съществувал сухоземен бозайник Индрикотерия (*Paraceratherium*) – 23 млн.г. и оцелелия до почти историческо време Вълнист носорог (*Coelodonta antiquitatis*) е допринесъл за оформянето на едни от най-

успешните еволюционно представители на мегафауната. Но, колко тежки са тези думи днес?

Двата африкански носорога се срещат в саваните и полупустинни местности на юг от Сахара, а трите им азиатски събратя в тропичните Индо-Малайски гори. Хранят се с много разнообразна растителност, като поглъщат дори силно токсичните

Под: *Ceratotherium*

Северен бял носорог (*Ceratotherium simum cottoni*)

Южен бял носорог (*Ceratotherium simum simum*)

Euphorbiaceae, избягвани от други тревопасни животни.

Невидими за окото на обикновения наблюдател остават, бивните на долната челюст на азиатските видове, подобни на тези на слона. Те са около 5-9 сантиметрови и нанасят тежки рани на противника при брачните двубои. Интересно е, че носорозите успяват да се възстановят от много сериозни наранявания, които биха давели до смърт при други бозайници.

Безспорно най-голямото проклетие за носорога е неговия рог (до 130 см). В азиатската народна медицина се смята, че изградения от кератин носов израстък е, едва ли не панацея и лекува всякакви болести. В последните години във Виетнам се носи легендата, че е средство против рак. Славата му на силен афродизиак също е добре известна. Въпреки че днес тези твърдения са доказано неистинни,

цената на черния пазар за килограм от контрабандната стока достига 30 000 долара

. Свирепото преследване от браконьерите и огромната загуба на хабитат, силно са занижили броя на носорозите през последните 400 години.

Четвъртия по големина бозайник на сушата (след трите вида Слонове), **Белият носорог** (*Ceratotherium simum*), 2,7 тона, е единствената по-ярка светлина в тунела. Но и тук историята не е особено цветна. През 2010 на базата на ДНК анализи, учените установиха, че разделената от почти 1 000 000 год. северна популация е отделен вид. От нея обаче са останали едва 5-6 животни. Така Северния бял носорог (*Ceratotherium simum cottoni*) е на път да се сдобие с печалната съдба да изчезне преди още да бъде описан като вид от науката. Все пак в Кения се прави опит с 4 носорога

Род: Diceros
Черен носорог (*Diceros bicornis*)

да се възпроизведат, а в чешкия зоопарк „Двур Кралове“ през 2000 г. се роди малко, наречено „бебето на хилядолетието“. Благодарение най-вече на усилията на Република Южна Африка популацията на Южния бял носорог (*Ceratotherium simum simum*) се възстановява бързо в Националните паркове. В контраст с оцелелите едва стотина животни в края на 19 век, днес в Африка живеят около 17 000 Южни бели носорога.

От 1970 до 1992 г. числеността на **Черните носорози** (*Diceros bicornis*) е намаляла с главомайващите 96% и едва спешните мерки взети в края на 90-те успяха да съхранят вида. В наши дни предполагаемия им брой е около 4000, като Западния черен носорог (*Diceros bicornis longipes*) не бе спасен.

Не по различна е участта на **Индийският носорог** (*Rhinoceros unicornis*). В началото на XIX век този вид е бил на ръба на пълното унищожение и единствено строго охраняваните резервати на Индийските Махараджи са останали убежище за него. Днес над 70 % от живеещите в Индия и Непал около 3000 носорога са

съсредоточени в Националния парк „Казиранга“.

Урока, който научиха природозащитниците по целия свят през 80-те, беше крайно горчив.

Създаде се „The Sumatran Rhino Trust“ който имаше за цел да организира така наречената ex-situ (грубо казано – в плен) защита за **Суматранския носорог** (*Dicerorhinus sumatrensis*). С цената на милиони долари бяха уловени 40 носорога и разпределени по двойки в големите зоопаркове по света. Смъртността, обаче беше шокираща, като почти всички животни загинаха. Големия американски натуралист Алан Рабиновиц написа : „*Да помогнеш на един вид да изчезне*“ Единствено в зоопарка на Синсинати през 2001, 2004 и 2007 се родиха здрави Суматрански носорогчета. В момента съвсем малки популации се срещат в няколко резервата в Индонезия и Малайзия, като общия им брой не надхвърля 200 индивида.

Жертва на Френско-Индокитайската и на Виетнамската войни, **Яванският носорог** (*Rhinoceros sondaicus*) има печалната слава на най-редкия бозайник в света. В началото на

Под: *Rhinoceros*

Индийски носорог (*Rhinoceros unicornis*)

2010 година бяха положени големи усилия да се открият оцелели Явански носорози в горите около националния парк „Cat Tien“ във Виетнам. Използваха се дори обучени кучета търсачи, но откритията не бяха обнадеждаващи. През май същата година, тягостна новина заля света на зоологията: Трупя, на вероятно последния Виетнамски явански носорог (*Rhinoceros sondaicus annamiticus*) бе открит прострелян и с изтръгнат рог.

Така единствената надежда за тези животни остана резервата „Ujung Kulon“ на о. Ява, където живеят последните 40-тина екземпляра. Камери със сензори за движение успяха да заснемат два женски и два малки Явански носорога в „Ujung

Kulon“. Близостта на вулкана Кракатау, опасността от епидемии и много ниския рейтинг на възпроизвеждане, за съжаление правят срещата им със следващите поколения все по илюзорна.

Въпреки добрите резултати в работата с двата африкански вида, бъдещето на носорозите като цяло, подобно на Тигъра и Пандата, остава крайно зависимо от непрестанни усилия, солидно финансиране и не на последно място сериозна политическа воля. Предполага се, че ако се преустановят мерките по опазването на най-многобройния Южен бял носорог, за 5 години броят му ще намалее с 30%.

По долу ще изброя трите основни категории на които се разделят застрашените от изчезване видове и техните най-важни параметри:

Уязвим (Vulnerable) - През последните 10 години популацията е намаляла с между 30 и 50%, по малко от 10 000 индивида, вероятност за изчезване на вида - 10% в следващите 100 години

Застрашен (Endangered) - През последните 10 години популацията е намаляла с между 50 и 70%, по малко от 2500 индивида, вероятност за изчезване на вида - 20% в

Явански носорог
(*Rhinoceros sondaicus*)

следващите 20 години, 100 години мах.

Критично Застрашен (Critically Endangered)- През последните 10 години популацията е намаляла с между 70 и 90%, по малко от 250 индивида, вероятност за изчезване на вида - 50% в следващите 10 години, 100 години мах.

Разбира се тези цифри дават само ориентировъчна рамка и са зависими от голям брой странични фактори.

Големия проблем при носорозите е, тяхното сравнително бавно размножаване. Въпреки, че някои видове могат да се разгонват постоянно, бременността трае 16 месеца, а майката се грижи за малкото си цели две години. Въпреки дългия живот на носорозите (до 50 г), те дават поколение средно на 3-4 години веднъж.

За съжаление при **Яванския носорог**, всички яйца са сложени в една кошница. Така риска скача неимоверно. Една обикновена епидемия би заличила вида от

лицето на земята. Има идея за разделяне на популацията в два отделни ареала, но горчивият опит със Суматранския носорог възпира учените.

Що се отнася до генофонда, повечето специалисти са единодушни, че голяма част от него е безвъзвратно изгубен. Все пак историята познава големи «завръщания» в дивата природа, стига да има воля от наша страна. Зубъра и Бизона са едни от най-ярките примери за това. По горе дадох пример с **Южния бял носорог**, който е възстановен от 100-на животни. Смята се, че конкретно сегашната популация е потомствена на не повече от 20 индивида!

Само да добавя, че и 4-те **Северни бели носорога** в Кения имат родствена връзка и има предложения да бъдат смесени с Южни бели носорози за да се запази поне част от генофонда им. Засега, обаче това не е направено и все още се разчита на тези животни да запазят расата си.

Род: *Dicerorhinus*
Суматрански носорог (*Dicerorhinus sumatrensis*)